

Amerikai magyar költő feleségek

1971. júl. 7.

Irtta: VASVÁRY ÖDÖN

Nemrégben egy szép cikk jelent meg lapunkban arról, hogy magyar költők hogyan irtak a felesükről. A költők természetesen a magyar irodalom nagyjai közül kerültek ki, akik közül a legnagyobb, Petőfi éppen ennek a hitvesi tiszteletadásnak volt iskolapéldája. Soha egyetlen magyar költő olyan mélységes szerelemmel, olyan extázissal és hódolattal nem irt a feleségéről, mint ő és a feleség soha boldogabbá nem tett egy férjet, mint ez a szerencsétlen sorsu asszony, akinak az volt az egyetlen érdeme, hogy egy rövid időre minden képzeletet felülmúló boldogságot adott a korai halállal eljegyzett nagy költőnek.

Vasváry Ödön

Arany János, az egyszerű, szemérmes magyar, nem vite bele költeményeibe felesége iránt érzett szerelmét. Vörösmarty sokat lelkendezett fiatal menyassznyaért (A merengőhöz), de nem igen folytatta házasságkötésük után. Ady a futó szerelmek embere volt, aki szenvedélyt, extázist aligha vihetett fiatal feleségével kötött házasságába.

Kosztolányi és Babits mellett hűséges, nagy intelligenciájú feleségek álltak, akiknek így irodalomtörténeti szerepük is volt.

A mi cikkünk elolvasása után önként áll elő a kérdés: vajjon az amerikai magyar költők feleségei nem érdemelnek-e meg hasonló megemlékezést? Ezekről a feleségekről csak ritka esetben hallott a külvilág — pedig a megemlékezést legalább olyan mértékben megérdemlik, mint magyarországi nővéreik. Sőt: a magyarországi s az amerikai mindennapi élet összehasonlítása után bátran mondhatjuk azt is, hogy az amerikai magyar poéta-feleség hűsége és segítsége sokkal nagyobb erőforrás és támasz volt a költő-férjek számára, mint a magyarországi asszonyoké. Petőfi, Arany, Vörösmarty, Ady és sok más magyar költő, ha sokszor nem is könnyen, de meg tudott élni abból, hogy költő volt. Az amerikai magyar poéta azonban, mint kenyérkereső, legtöbb esetben

családos ember, csak másodsorban társuloghatott a muzsákkal és pénzt a verseiért csak akkor kapott, ha azokat a maga költségén kiadva, maga is árulta. Nem hiszem, hogy lett volna egyetlen olyan eset is az amerikai magyar költészet történetében, amikor a költő pénzt kapott a lapokban megjelent verseiért, — hacsak nem valami pályázaton nyert vele díjat. Pólya, Szécskay és mások eladták a köteteiket, de Tarnócy kötetének megmaradt példányai bizony papirzuzdába kerültek, Kemény Györgynek "Az élet könyve" című válogatásából ma is hétszáz példány van gyermekei birtokában.

Amerikai magyar költő feleségek! Bizony ideje, hogy róluk is szó essék. A költők tulnyomó részben nős emberek voltak és úgy hiszem, ma is azok. Pólya egyedül bolygta végig az amerikai magyar telepeket, kimondhatatlan szerencséjére azoknak a nőknek, akiket nem vett el, de majdnem minden költőtársa mellett ott állt a feleség, nemcsak azért, hogy amikor szükség volt rá, ihlesse a poétát, vagy gondviselője legyen, hanem azért is, hogy a mindennapi kenyér megkeresésében éppen olyan, esetleg: még fontosabb tényező legyen, mint a férje.

A régebbi, zürzavaros, mindig bizonytalan és szegényes amerikai élet termelte ki a mártirfeleségeket is költőink történetében. Ilyen mártirfeleség volt Rudnyánszky Gyula felesége, Réthy Laura, a magyar vidék hajdani kedvelt, kényeztetett primadonnája, aki panasz nélkül hordozta a régi vándorszínészet gyötrelmeit és csalódásait, hogy megkeresse azt a napi szikkadt kenyeret, amit férjének semmilyen szép verse sem tudott előteremtteni. Mészáros Zoltán, az elnyomorodott, szoborabságra ítelt költő felesége nehéz napi munkával kereste meg ugyanezt a szikkadt kenyeret. Ilyen mártir feleség volt Tarnócy Árpád özvegye is, aki beteges férje mellett férfias munkakedvvel osztotta meg a mindennapi robotot.

Örömmel állapíthatjuk meg azonban, hogy a legtöbb poéta-feleségnek nem kellett mártírrá is lennie. A poéták nagyrésze meglett korban került az új hazába, a legtöbb itt nősült meg és mint

férjek és családapák majdnem minden esetben példászerűen állták meg helyüket. Kemény, Tarnócy, Szécskay, Muzslay, Reményi, Szebenyei szép családi életet éltek, sok más poéta társukkal együtt. Külön kell megemlítenünk a majdnem tíz éve elhunyt Szabó Lászlót, a papköltőt, akinek özvegye Lévay Margit, maga is jeles író, szinte egyedülálló példát adott minden költő-feleség számára, hogy mit lehet és kellene tenni az elhunyt írók irodalmi hagyatékával. Neki köszönhető, hogy szinte elképzelhetetlen szorgalommal és pontossággal leltározta férje értékes hagyatékát és annak végakarata szerint átjuttatta kedves iskolájához Sárospatakra, ahol azt gondosan megőrzik és idővel tudományosan feldolgozzák. Kemény György családja ugyanigy tett: a költő hagyatéka ma a detroiti ~~(Hahn-Bühly)~~ birtokában van. Szécskay György hagyatéka sem kallódott el, a new brunswicki Hungarian Studies Foundation-nál van letéteményezve. Pólyának csak néhány kézírata maradt fenn, egypár vers és levél, amik e sorok írójának birtokában vannak. Maradt-e valami Mészáros Zoltán után, nem tudjuk. Tarnócynek talán van hagyatéka, amit még meglehetne menteni. Reményi Józsefnek szép monumentumot állított Prof. Molnár Ágoston, irodalmi tanulmányai egy részének gyönyörű kötetben történet kiadásával, de az ő hagyatékában is kellenni tömérdek olyan értéknek, ami kiadásra vár.

Ismerjük az amerikai életet és tudjuk, hogy ebben az életben a hitves társ hűségére, segítségére, ihletésére mennyire szüksége van mindenkinek. Bizony: sok költőnk enélkül elkallódott, lecsúszott, a legjobb esetben elhallgatott volna.

E sorok írója igyekszik számon tartani az amerikai magyar költőket és írókat, akiknek családi kapcsolatait, különösen az újabbakét, természetesen nem ismeri. De úgy hiszi, hogy legtöbbjük mellett ott áll a hozzájuk méltó feleség, aki nemcsak élettársa, nemcsak szerelme, hanem egyúttal muzsája is. Ami irodalmunkat illeti, erre az utoljára említett hivatásra van legnagyobb szükség. Néhai Szabó László kedvteléssel emlegette feleségét mint "muzsáját" és neki kellett legjobban tudnia, hogy valóban az is volt. Amerikai magyar költészetünk sok értékes alkotással lett volna szegényebb az ő ihletése nélkül.

Wayne
State
University

egen